

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВПО З КРИМУ

© Crimea SOS, ECPP "Chonhar"

●●●● ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Починаючи з 2014 р багато жителів Криму покинули півострів. Згідно з даними Представника Президента України в Автономній Республіці Крим, з 1,492 590 внутрішньо переміщених осіб (ВПО), зареєстрованих Міністерством соціальної політики (Мінсоцполітики) України, 30,107 є вихідцями з Криму.¹

Переміщення з Криму триває - в першому кварталі 2018 Мінсоцполітики зареєструвало 576 нових ВПЛ з Криму.

Хоча дані Мінсоцполітики не мають розбивки за етнічною приналежністю, згідно з інформацією НГО «Крим СОС», кримські татари становлять як мінімум 50% кримських ВПО.² Багато з них бігли з півострова через страх переслідування і дискримінації за їх політичні погляди, за якими слідували зареєстровані випадки викрадень, зникнень, погроз застосування насильства, а також заборона на масові зібрання.

●●●● КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ

- **Свобода пересування:** Кримські ВПО стикаються зі значними проблемами при перетині адміністративного кордону з Кримом. Залізничне та автобусне сполучення між материковою частиною України та Кримом було припинено у грудні 2014 р., тому люди, які перетинають лінію адміністративного кордону вимушені або йти пішки два кілометри, або користуватися приватним транспортом. Припинення руху громадського транспорту зокрема негативним чином впливає на осіб з інвалідністю, вагітних жінок та людей з маленькими дітьми.

Деякі кримські ВПО повідомляють, що не можуть поїхати в Крим через страх переслідування. Крім того, деяким політичним активістам (таким як лідери Меджлісу, представницького органу кримських татар) заборонено в'їжджати в Крим через їхню політичну діяльність та критику влади.

Люди, зареєстровані як боржники в Криму до 2014 р., стикаються з обмеженнями на виїзд за межі України, навіть якщо вони виплатили свої борги. Незважаючи на те, що виконавчі служби були перенесені в Херсонську область, внаслідок відсутності архівних даних колишні зареєстровані в Криму боржники не в змозі довести сплату боргів для зняття таких обмежень на пересування.

- **Доступ до оформлення документів:** Діти, які їдуть до Криму з материкової частини України, або ті, хто з Криму і повертаються з материкової частини, можуть стикатися з труднощами перетину лінії адміністративного кордону через відсутність документів. У багатьох дітей є тільки свідоцтво про народження як документ що посвідчує особу, однак свідоцтво не приймається як відповідний документ для перетину адміністративного кордону, так як це можливо тільки при наявності національного або міжнародного паспорта. Оскільки видача цих документів владою України відбувається протягом 2-3 місяців, підлітки не можуть повернутися до Криму і змушені залишатися весь цей час на материковій частині України, що є значним фінансовим навантаженням для їх сімей.

Кримські ВПО стикаються з затримками при отриманні документів, що посвідчують особу, заміні фотографії у 25-річному та 45-річному віці або відновленні втрачених чи зіпсованих документів.

ДОДАТКОВІ РЕСУРСИ

Щоб отримати більш детальну інформацію щодо вирішення потреб в захисті кримських ВПО, ознайомтесь с наступними звітами:

- Звіт ОБСЄ [“Свобода пересування через адміністративний кордон з Кримом”, 2015 р.](#)
- Тематичний звіт ОБСЄ [“Переміщення внаслідок конфлікту в Україні: Підвищена незахищеність постраждалого населення та чинники напруженості в громадах”, 2016 р.](#)
- УВКБ ООН [“Захист меншин в Україні: Представники ромської національності та кримські татари”, 2016 р.](#)
- Звіт УВКПЛ ООН [“Ситуація з правами людини на окупованій території АР Крим та м. Севастополь \(Україна\), 2017 р.](#)

¹ Лист до УВКПЛ від Представника Президента України в Автономній Республіці Крим від 22 лютого 2018

² Заява Крим СОС, 27 вересня 2016, <http://krymsos.com/ru/news/presledovanie-krymskikh-tatar-v-krymu-okkupatsionnymi-vlastyami/>

Встановлення особи відбувається на основі інформації баз даних та реєстрів. Оскільки усі реєстри залишилися в Криму, ВПО повинні надати документи з фотографією, що підтверджують їх особу та/або забезпечити свідків для посвідчення їх особи.

У більшості випадків люди не мають ніяких інших документів окрім паспорта та свідоцтва про народження (а діти мають тільки свідоцтво про народження). Тому процедура отримання ідентифікаційної картки довготривала, при цьому були випадки відмови у видачі ідентифікаційної картки.

- **Доступ до банківських послуг:** Вихідці з Криму не мають доступу до банківських послуг на території України, якщо вони не зареєстровані як ВПО і не мають посвідки ВПО. В результаті, громадяни України, які проживали на материковій частині України до 2014, але мають кримську прописку, зобов'язані отримати статус ВПО для відкриття банківського рахунку. При цьому статус ВПО накладає більш жорсткі вимоги для реєстрації.³ В деяких випадках департаменти соціального захисту відмовлялися у видачі посвідок ВПО людям, які виїхали з Криму до 2014 р. Як наслідок, люди з кримською пропискою, які не є ВПО або не бажають реєструватися як ВПО, не можуть користуватися банківськими послугами.
- **Доступ до соціальних виплат та пенсій:** Кримські ВПО стикаються з проблемами в доступі до пенсійних і соціальних виплат та змушені проходити сувору перевірку. Процедура призначення і відновлення пенсійних виплат кримським ВПО і жителям Криму вимагає передачі пенсійної справи на паперовому носії з Криму через головний офіс Пенсійного Фонду Російської Федерації в Москві, і в середньому час для отримання оригіналів документів становить 6-8 місяців. Дана процедура передбачає розголошення персональних даних, включаючи теперішню адресу проживання на місці переміщення, що може створювати ризики для ВПЛ, які були політично активні в Криму і можуть не хотіти розголошувати свою адресу. До того ж, при підготовці документів на отримання інших виплат крім пенсій, ВПЛ повинні надати заяву про відсутність громадянства Російської Федерації, а також інформацію про нараховані соціальні і пенсійні виплати в Криму. Такі вимоги застосовуються тільки до людей, які мають кримську прописку, включаючи ВПЛ, і є порушенням відповідних законодавчих норм.
- **Культурні права та свобода релігії:** Кримсько-татарські ВПО стикаються з особливими проблемами щодо збереження їх культури, мови та релігії. Для організації викладання кримсько-татарської мови у школі повинно бути щонайменше п'ять дітей у класі. Це представляє складність для кримських татар у Херсонській, Одеській областях, Києві чи Львові та являє собою навіть більшу проблему в областях з невеликою концентрацією кримських татар. Кримські татари можуть стикатися з труднощами в районах переміщення в організації місць для богослужіння, а також у отриманні земельних ділянок під кладовища.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Сприяти свободі пересування

Уряд України має сприяти свободі пересування і поліпшити умови на пункті пропуску на лінії адміністративного кордону шляхом обладнання відповідних санітарних умов, зон укриття, зон надання медичної допомоги та інформаційних послуг, зон відпочинку і сервісної зони, включаючи центри надання адміністративних послуг. Для забезпечення плавного потоку людей при перетині, на пропускних пунктах має бути достатня кількість співробітників і своєчасний громадський транспорт. Переміщення через лінію адміністративного кордону має бути доступним і недорогим, з урахуванням аспектів мобільності і уразливості осіб з особливими потребами, в тому числі літніх людей, людей з інвалідністю та сімей з дітьми. Для поліпшення процесу перетину і забезпечення звітності повинен бути визначений один орган державної влади для координації різних аспектів функціонування пропускних пунктів і має бути виділена достатня кількість коштів для їх утримання.

Забезпечити доступ до оформлення документів

Уряд України має спростити доступ до оформлення документів, що посвідчують особу, для всіх вихідців з Криму включаючи ВПО, шляхом скорочення терміну для підготовки документів, що посвідчують особу, а також відміни вимоги надання підтверджуючих документів, яка не застосовується до інших громадян України і не передбачена відповідним законодавством.

Забезпечити доступ до банківських послуг

Уряд України має анулювати положення закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим», які визначають людей з кримською пропискою як нерезидентів. Це дасть змогу всім людям з кримською пропискою, включаючи ВПО, отримати доступ до банківських послуг.

Забезпечити доступ до соціальних виплат та пенсій

Уряд України повинен переглянути, яка інформація буде надана Російській Федерації при передачі пенсійної справи на паперовому носії з Криму, і не повинна розкривати поточну адресу проживання в місці переміщення. Департаменти соціальної політики повинні припинити вимогу до ВПО з Криму надавати декларацію про відсутність громадянства Російської Федерації та інформацію про нараховані соціальні виплати.

Сприяти соціальній згуртованості та забезпечити реалізацію релігійних і культурних прав кримських татар, які є ВПО

Мешини внутрішньо переміщених громад повинні мати можливість зберігати їх культурну спадщину та ідентичність. Місцевим органам влади варто забезпечити, щоб у кримських татар були місця для сповідання їх релігії, культурних традицій, а діти повинні мати можливість вивчати їх рідну мову. Місцевим органам влади слід сприяти діалогу між приймаючими спільнотами і ВПО для поліпшення соціальної згуртованості.

³ Доповідь ВКПЛ про ситуацію з правами людини в Україні від 16 листопада 2017 р. – 15 лютого 2018 р., стор. 23-24, п.130.